

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Затверджено на засіданні кафедри
менеджменту.
Протокол № 9 від 03 лютого 2016 р.

Програма
навчальної дисципліни
"КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ"
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання

Укладач: к.е.н., доц. Велика О.Ю.

Відповідальний за випуск
зав. каф. проф. Коюда В.О.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

Корпорація є особливою формою організації підприємницької діяльності в основі якої є поєднання капіталів в акціонерній формі. Формування ринкових механізмів управління економікою, процеси приватизації привели до появи у нашій країні великої кількості акціонерних товариств. При цьому відчувається нестача кваліфікованих кадрів, здатних керувати як самим акціонерним товариством, так і поведінкою його акціонерів та зацікавлених сторін. Багато сучасних корпоративних структур не використовують у своїй діяльності науково обґрунтованої стратегії розвитку, що лишає їх довгострокових перспектив.

Вивчення основ та особливостей корпоративного управління дозволяє розуміти задачі усіх учасників цих відносин і будувати ефективні моделі управління цими відносинами.

Метою дисципліни є ознайомлення студентів із теоретичними основами корпоративного управління, інституційними та інформаційними інструментами забезпечення функціонування системи корпоративного управління на вітчизняних підприємствах.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

застосування теоретичних аспектів корпоративного управління в практичній діяльності;

використання основних елементів та принципів корпоративного контролю, механізм його здійснення в діяльності підприємств;

застосування методів оцінювання економічної ефективності корпоративного управління.

Об'єктом навчальної дисципліни є загальні закономірності, принципи формування, функціонування та розвитку системи корпоративного управління;

Предметом навчальної дисципліни є характеристики основних елементів організаційного та економічного механізмів управління корпораціями.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: «Фінанси, гроші та кредит»,

«Економіка підприємства», «Фінанси підприємств», «Стратегічне управління», «Адміністративний менеджмент», «Управління персоналом», та виступає основою для вивчення дисциплін «Управління проектами», «Управління розвитком підприємства», «Управління змінами», а також виконання тренінгів, міждисциплінарних комплексних курсових робіт та магістерських дипломних робіт.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

теоретичні основи корпоративного управління;

принципи корпоративного управління;

моделі корпоративного управління в сучасних умовах;

основні елементи та принципи корпоративного контролю;

методи оцінювання економічної ефективності корпоративного управління;

вміти:

застосовувати принципи корпоративного управління в сучасних умовах;

встановлювати особливості моделей корпоративного управління в сучасних умовах, міжнародний та вітчизняний досвід становлення;

застосовувати принципи та механізм функціонування найвищого рівня управління акціонерним товариством (загальні збори акціонерів, рада директорів, наглядова рада та ревізійні органи);

встановлювати права та обов'язки акціонерів, здійснювати їх реалізацію, дотримання та захист;

обирати порядок виплати дивідендів та проводити ефективну дивідендну політику;

виявляти основні елементи та принципи корпоративного контролю, реалізовувати механізм його здійснення, а також основні процеси ринку корпоративного контролю (злиття та поглинання);

унікати та урегулювати корпоративні конфлікти;

оцінювати економічну ефективність корпоративного менеджменту на акціонерних товариствах;

складати основні елементи та механізм формування корпоративної культури на сучасному акціонерному товаристві.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення
навчальної дисципліни**

Назва компетентності	Складові компетентності
Використовувати знання світової історії розвитку корпоративних відносин та розвитку корпоративного сектору в Україні	Визначати завдання, функції та повноваження органів управління корпоративного підприємства
	Використовувати іноземний досвід корпоративного управління
Використовувати особливості зовнішнього середовища підприємства при корпоративному управлінні	Виявляти чинники зовнішнього середовища корпорації
	Аналізувати зовнішнє середовище корпоративного підприємства
Розробляти (вдосконалювати) проекти статутів та внутрішніх положень корпоративних підприємств	Знати вимоги до статуту та внутрішніх положень підприємства
	Вміти планувати етапи створення корпоративного підприємства
	Готувати та організувати проведення зборів засновників/учасників підприємства
Формувати склад ключових учасників корпоративних відносин	Встановлювати склад учасників корпоративних відносин
	Визначати особливості функціонування учасників корпоративних відносин
	Здійснювати обґрунтування та реалізацію функцій органів корпоративного управління
Здатність взаємоузгоджувати емісійну та дивідендну політики та реалізувати їх в межах національного законодавства	Розробляти взаємоузгоджені емісійну та дивідендну політики
	Використовувати показники та структури фондового ринку при вирішенні завдань корпоративного управління
Здатність використання знань зі стратегічного управління корпораціями в сучасних умовах	Застосовувати параметри системи стратегічного управління
	Визначати цілі, місії корпорації
Здатність оцінювати ефективність корпоративного управління	Оцінювати ефективність корпоративного управління
	Максимізувати акціонерну вартість

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України

наведено в в табл. 2.

Таблиця 2

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни				
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління					
Здатність використовувати знання світової історії розвитку корпоративних відносин, розвитку корпоративного сектору в Україні та впливу на формування сучасного національного корпоративного законодавства	Сутність поняття корпоративне управління та корпоративні відносини. Основні етапи виникнення корпоративного управління	світової історії розвитку корпоративних відносин, історії розвитку корпоративного сектору в Україні та їх впливу на формування сучасного національного корпоративного законодавства знання характеристик основних світових моделей корпоративного управління, критичне осмислення їх ефективності у вітчизняних умовах	визначати завдання, функції та повноваження органів управління корпоративного підприємства, узгоджуючи їх з метою корпоративного управління; розробляти (вдосконалювати) проекти статутів та внутрішніх положень корпоративних підприємств з урахуванням національного корпоративного законодавства; використовувати іноземний досвід корпоративного	зрозуміле донесення власних пропозицій, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до учасників корпоративного управління	прийняття рішень зі складних питань з застосуванням нових підходів корпоративного управління

			управління		
--	--	--	------------	--	--

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
Тема 2. Зовнішня сфера корпоративного управління					
Здатність використовувати особливості зовнішнього середовища підприємства при корпоративному управлінні	Перелік основних суб'єктів зовнішньої сфери корпоративного управління	Основи антимонопольної та податкової політики, депозитарної системи, руху акцій та фінансових посередників в корпоративному регулюванні	Аналізувати зовнішнє середовище корпоративного підприємства	Презентувати результати аналізу зовнішнього середовища корпоративного управління	Прийняття рішення на основі аналізу зовнішнього середовища корпоративного управління
Тема 3. Корпоративні підприємства в Україні: порядок їх створення та відмінності					
Здатність розробляти (вдосконалювати) проекти статутів та внутрішніх положень корпоративних підприємств з урахуванням національного законодавства; планувати етапи	Види корпоративних підприємств та загальні їх особливості	Знання порядку створення господарських товариств та принципів функціонування їх органів управління	вміння планувати етапи створення корпоративного підприємства, готувати та організувати проведення зборів засновників/учасників підприємства чи засідань колегіальних органів управління	зрозуміле донесення власних пропозицій, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до учасників корпоративного управління	Самостійно приймати ефективні рішення щодо створення корпоративних підприємств

створення корпоративного підприємства					
Тема 4. Учасники корпоративних відносин та органи корпоративного управління					
Здатність формувати склад ключових учасників корпоративних відносин	Структури учасників корпоративного управління та основні їхні	функцій, порядку формування, роботи та відповідальності органів корпоративного управління	здійснювати обґрунтування та реалізацію функцій, порядку формування, роботи та	Спільна діяльність з керування функціонуванням органів корпоративного управ-	Приймати ефективні управлінські рішення щодо складу та функцій органів

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
зважаючи на їхні особливості функціонування	функцій		відповідальності органів корпоративного управління	ління	корпоративного управління
Тема 5. Особливості управління корпоративними фінансами (емісійна та дивідендна політика)					
Здатність взаємоузгоджувати емісійну та дивідендну політики та реалізовувати їх в межах національного законодавства	Основні характеристики емісійної та дивідендної політики	методології розробки та реалізації емісійної та дивідендної політики в акціонерних товариствах; особливостей функціонування сучасного фондового ринку та критичне осмислення його проблематики з метою	розробляти взаємоузгоджені емісійну та дивідендну політики; використовувати показники та структури фондового ринку при вирішенні завдань корпоративного управління	зрозуміле донесення власних пропозицій, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до учасників корпоративного управління	прийняття рішень питань емісійної та дивідендної політик з застосуванням нових підходів

		визначення можливостей та загроз, що виникають на цьому ринку для корпоративного підприємства			
Тема 6. Стратегічне управління корпораціями					
Здатність використання знань зі стратегічного управління корпораціями в сучасних умовах	Поняття стратегічного управління, моніторингу, цілі та місії корпорації	методів стратегічного управління, фінансового і антикризового менеджменту та критичне осмислення їх місця та ролі при вирішенні завдань корпоративного управління	застосовувати параметри системи стратегічного управління, визначення цілей, місії корпорації	Презентувати результати визначення мети та цілей корпоративного управління, стратегічного та тактичного моніторингу	Приймати рішення в умовах стратегічного управління та відповідати за точність та коректність результатів

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Оцінювання ефективності корпоративного управління					
Здатність оцінювати ефективність корпоративного управління	Показники та особливості оцінювання ефективності корпоративного менеджменту	критерії фінансової оцінки, показники, особливості, напрями підвищення ефективності, методичні підходи до визначення ефективності корпоративного менеджменту	максимізації акціонерної вартості, оцінювати ефективність корпоративного управління	Презентувати результати оцінки ефективності корпоративного управління	Приймати ефективні управлінські рішення щодо напрямів підвищення ефективності управління корпораціями

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Сутність корпоративного управління.

Тема 1. Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління

1.1. Еволюція формування корпоративної форми організації бізнесу.

1.2. Сутність корпоративного управління та його роль в процесі господарювання. Характеристика елементів корпоративного управління. Принципи корпоративного управління та вплив міжнародного співтовариства на їх узагальнення. Моделі корпоративних відносин: світовий досвід та особливості управління корпораціями в Україні. Основні характеристики інтеграційних процесів, типи та форми інтегрування. Корпоративна культура та її роль в корпоративному управлінні.

Тема 2. Зовнішня сфера корпоративного управління

2.1. Форми державного регулювання ринку цінних паперів. Роль і функції Комісії з цінних паперів та фондового ринку. Антимонопольне регулювання в корпоративному секторі. Управління державними корпоративними правами. Податкова політика в корпоративному секторі України. Сутність та роль депозитарної системи в корпоративному регулюванні. Види депозитарної діяльності та її суб'єкти.

2.2. Фінансові посередники в системі корпоративного управління. Управління рухом акцій на первинних і вторинних ринках. Основні організаційні форми фінансового посередництва.

Тема 3. Корпоративні підприємства в Україні: порядок їх створення та відмінності

3.1. Поняття корпорації і господарського товариства в українському законодавстві. Різновиди організаційних об'єднань корпоративного типу в різних секторах економіки.

3.2. Види господарських товариств – об'єднань осіб та об'єднань

капіталів. Основні відмінності двох груп об'єднань.

Змістовий модуль 2. Особливості функціонування та ефективність управління корпоративними підприємствами.

Тема 4. Учасники корпоративних відносин та органи корпоративного управління

4.1. Структура корпоративних органів управління. Ключові учасники корпоративних відносин: світовий досвід та вітчизняна практика. Підпорядкованість органів управління корпорації. Спостережна рада та причини її створення. Повноваження спостережної ради. Виконавчий орган корпорації та його повноваження. Ревізійна комісія. Повноваження ревізійної комісії.

4.2. Порядок роботи органів управління. Порядок формування органів управління та їх кількісний склад. Трудові відносини з посадовими особами органів управління корпорації. Відповідальність посадових осіб органів управління акціонерного товариства. Заходи щодо забезпечення інформаційної прозорості в Кодексі корпоративної поведінки.

Тема 5. Особливості управління корпоративними фінансами (емісійна та дивідендна політика)

5.1. Завдання управління корпоративним капіталом. Фактори, що впливають на вартість акціонерного капіталу.

5.2. Емісійна політика корпоративного підприємства. Способи та джерела збільшення статутного фонду, планування емісії акцій, використання структури й інфраструктури фондового ринку при проведенні підписки.

5.3. Дивідендна політика корпоративного підприємства. Особливості управління прибутком корпорацій, види дивідендної політики, порядок формування і виплати фонду дивідендів.

Тема 6. Стратегічне управління корпораціями

6.1. Особливості стратегічного управління корпораціями. Стратегічне управління як інструмент реалізації потенціалу

корпоративного управління. Визначення параметрів системи стратегічного планування корпорації. Система погодження та затвердження стратегічних і поточних планових документів.

6.2. Цілі та місія корпорацій.

Характеристика підходів та загальні закономірності встановлення корпоративних цілей. Особливості визначення корпоративної місії та забезпечення її взаємозв'язку з місіями корпоративних формувань.

6.3. Моніторинг як засіб діагностики.

Сутність та критерії формування системи тактичного і стратегічного моніторингу. Зв'язок результатів моніторингу з цілями та стратегією корпорації.

Тема 7. Оцінювання ефективності корпоративного управління

7.1. Механізми оцінювання корпоративного менеджменту.

Рейтингове оцінювання якості корпоративного менеджменту. Критерії фінансової оцінки якості різних систем корпоративного управління: показники зворотності банківських кредитів, акціонерна вартість і вартість «учасників». Максимізація акціонерної вартості як ідеологія корпоративного управління. Методичні підходи до визначення ефективності корпоративного менеджменту.

7.2. Підвищення ефективності управління корпораціями. Фактори підвищення ефективності корпоративного менеджменту. Показники та особливості оцінювання ефективності корпоративного менеджменту. Напрями підвищення ефективності управління корпораціями. Оцінювання ефективності механізмів корпоративного менеджменту. Організаційна ефективність: сутність, параметри та методи оцінювання. Ефективність інвестиційної та інноваційної діяльності. Ефективність корпоративного управління як досягнення балансу інтересів.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3), їх виступи, активність у дискусії, вміння

формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
Змістовий модуль 1. Сутність корпоративного управління	
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління	Основні етапи розвитку корпоративних відносин Особливості виникнення та розвитку корпоративних відносин в Україні Принципи корпоративних відносин Державні органи, що регулюють корпоративне управління в Україні
Змістовий модуль 2. Особливості функціонування та ефективність управління корпоративними підприємствами	
<i>Тема 5.</i> Особливості управління корпоративними фінансами	Семінар на тему: «Дивідендна політика акціонерного товариства: особливості та пріоритети»

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних

завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4).

Таблиця 4

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)
<i>Змістовий модуль 1.</i> Сутність корпоративного управління	<i>Завдання 1.</i> Передумови виникнення підприємств із корпоративним устроєм
	<i>Завдання 2.</i> Основні етапи виникнення та розвитку корпоративних відносин, їх моделей та принципів
	<i>Завдання 3.</i> Дослідження державних органів регулювання корпоративного управління, порівняння їх ключових функцій
	<i>Завдання 4.</i> Особливості об'єднань осіб та об'єднань капіталів. Визначення їх переваг та недоліків
<i>Змістовий модуль 2.</i> Особливості функціонування та ефективність управління корпоративними підприємствами	<i>Завдання 5.</i> Ділова гра: «Скликання позачергових зборів акціонерів»
	<i>Завдання 6.</i> Формування місії, стратегічних цілей та принципів тактичного моніторингу для обраного підприємства
	<i>Завдання 7.</i> Розв'язання завдань з оцінки ефективності корпоративного менеджменту

5. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
Змістовий модуль 1. Сутність корпоративного управління		
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми	Презентація результатів, поточний контроль
<i>Тема 2.</i> Зовнішня сфера корпоративного управління	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання практичного завдання щодо порівняння особливостей різних моделей корпоративного управління	Презентація результатів
<i>Тема 3.</i> Корпоративні підприємства в Україні: порядок їх створення та відмінності	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Визначення особливостей фінансових посередників у корпоративному управлінні Підготовка до написання есе	Презентація результатів, захист есе, поточний контроль
Змістовий модуль 2. Особливості функціонування та ефективність управління корпоративними підприємствами		
<i>Тема 4.</i> Учасники корпоративних відносин та органи корпоративного управління	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вирішення завдання щодо формування прозорості в Кодексі корпоративної поведінки	Презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Особливості управління корпоративними фінансами (емісійна та дивідендна політика)	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; вирішення практичних завдань щодо визначення можливих корпоративних та фінансових наслідків додаткової емісії в АТ, відмінностей залишкового методу нарахування дивідендів від методу гарантування інтересів. Підготовка до семінарського заняття	Презентація результатів, поточний контроль
<i>Тема 6.</i> Стратегічне управління корпораціями	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Формування прикладу стратегічного управління на підприємстві	Презентація результатів
<i>Тема 7.</i> Оцінювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за	Презентація

ефективності корпоративного управління	заданою тематикою. Розрахунок частки володіння акцій акціонерами Підготовка до колоквиуму	результатів, колоквиум
--	--	------------------------

6. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 6.1 і 6.2).

Таблиця 6.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління	Лекція проблемного характеру з питання "Передумови виникнення корпорацій", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Зовнішня сфера корпоративного управління	Міні-лекція з питання "Фінансові посередники у корпоративному управлінні"
<i>Тема 3.</i> Корпоративні підприємства в Україні: порядок їх створення та відмінності	Лекція проблемного характеру з питання "особливості створення корпорацій в Україні", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 4.</i> Учасники корпоративних відносин та органи корпоративного управління	Міні-лекція з питання "Суперечливості між органами корпоративного управління", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Особливості управління корпоративними фінансами (емісійна та дивідендна політика)	Лекція проблемного характеру з питання "Дивідендна політика вітчизняних підприємств", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 6.</i> Стратегічне управління корпораціями	Лекція проблемного характеру з питання "Стратегічне управління корпорацією"

Тема 7. Оцінювання ефективності корпоративного управління	Міні-лекція з питання "Вартість підприємства"
---	---

Таблиця 6.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
Тема 1. Теоретичні основи та історія виникнення корпоративного управління	Семінарське заняття. Тема: "Основні етапи розвитку корпоративних відносин"	Семінари-дискусії, презентації
Тема 3. Корпоративні підприємства в Україні: порядок їх створення та відмінності	Завдання 2. Прийняття управлінських рішень щодо емісії акцій	Робота в малих групах, мозкові атаки
Тема 5. Особливості управління корпоративними фінансами (емісійна та дивідендна політика)	Семінарське заняття. Тема: "Дивідендна політика акціонерного товариства: особливості та пріоритети"	Семінари-дискусії, презентації
Тема 7. Оцінювання ефективності корпоративного управління	Завдання 10. Основні показники діяльності підприємства	Робота в малих групах, мозкові атаки

7. Рекомендована література

Основна

1. Господарський Кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – С. 303.
2. Задихайло Д. В. Корпоративне управління: навч. посіб. / Задихайло Д. В., Кібенко О. Р., Назарова Г. В. – Х.: Еспада, 2003. – 668 с.
3. Закон України "Про акціонерні товариства" // Офіційний вісник України. – 2008. – № 81. – С. 7.

4. Закон України "Про господарські товариства" // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49.
5. Козаченко А.В. Корпоративное управление : учебник для вузов / А.В. Козаченко, А.Е. Воронкова. – Киев: "Либра", 2004. – 368 с.
6. Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку: Затверджено Указом Президента України від 21.11.2011 р. № 1063/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 94. – Ст. 3415.
7. Ястремська О.М. Корпоративне управління : конспект лекцій / О.М. Ястремська, Д.О. Ріпка. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 156 с.